

ВІДГУК

офіційного опонента по дисертаційній роботі

МАЩЕНКО МАРИНИ АНАТОЛІЇВНИ НА ТЕМУ

«Теоретико-методологічні основи забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств залізничного транспорту», яка подана до захисту в спеціалізовану вчену раду Д.64.820.05 Українського державного університету залізничного транспорту на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

Стратегія сталого розвитку економіки країни визначається передусім із позиції національної безпеки, взаємопов'язаними та взаємозалежними складовими якої виступають соціальна, екологічна та економічна безпека підприємства. Соціальна безпека та економічна безпека стали як ніколи залежними від стану екологічних систем. Їх забезпечення не може бути відокремленими від екологічних основ виробничої сфери. Адже підприємство – це та ланка народногосподарського комплексу, де в процесі виробничої діяльності здійснюється активний вплив на всі підсистеми – економічну, соціальну, екологічну.

Сучасний організаційно-технологічний рівень суспільного виробництва, а також досягнення науково-технічного прогресу не дають змогу певною мірою забезпечити соціально-еколого-економічну безпеку природно-ресурсного користування на всіх ієрархічних рівнях розвитку, у тому числі й на рівні підприємства. Так як якість довкілля відіграє все більш вагомую роль як фактор стабільного розвитку суспільства та забезпечення конкурентоспроможності підприємства та економіки в цілому, тому витрати на запобігання забрудненню навколишнього природного середовища та компенсацію негативних наслідків у територіально-просторовому вимірі, а також у різних секторах економіки є

об'єктивно обумовленими та набувають статусу суспільно необхідних витрат, які повинні враховуватися і регулюватися у відтворювальних процесах. Конструктивним інструментарієм розв'язання проблеми раціонального використання природних ресурсів та зменшення рівня забруднення навколишнього природного середовища є формування організаційно-економічного механізму державного рівня у рамках державно-приватного партнерства забезпечення інвайронментальної безпеки. Тому розуміння змісту інвайронментальної безпеки та її значення у виробничому процесі господарства набуває значної актуальності під час розробки стратегії розвитку промислового підприємства.

Формуванню теоретико-методологічного підґрунтя, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств залізничного транспорту присвячена дисертація Мащенко М.А., що свідчить про її теоретичну, практичну значимість і актуальність.

Наукові результати і висновки дисертаційного дослідження є складовою розробок Харківського національного університету будівництва та архітектури в межах науково-дослідної роботи кафедри економіки за темою «Проблеми адаптації соціально-економічних систем до екзогенних змін» (номер державної реєстрації 0118U001941, 2019 р.), де автором визначено роль державно-приватного партнерства як механізму забезпечення інвайронментальної безпеки соціально-економічних систем. Теоретичні положення дисертаційної роботи використано при виконанні наукових досліджень Української інженерно-педагогічної академії за темою «Управління розвитком суб'єктів господарювання на засадах інноваційної економіки» (номер державної реєстрації ДР 0119U000326, 2019 р.), де автором було визначено сутність інвайронментальної безпеки промислового підприємства в умовах структурних перетворень.

Отже можна зробити висновок, що дисертаційна робота М.А. Мащенко, в якій поглиблено теоретичні положення соціо-еколого-економічної безпеки,

сформовано методологічний базис, розроблено методичні підходи і практичні рекомендації щодо забезпечення інвайронментальної безпеки на мікро-, мезо- і макрорівнях є актуальною.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Основні наукові положення, висновки та рекомендації дисертації М.А. Мащенко є логічними та послідовними, мають достатнє теоретичне, методологічне, методичне та практичне підґрунтя. Зазначена мета відповідає темі дослідження, його об'єкт і предмет визначено згідно науково-методичних вимог до дисертаційних робіт, завдання дослідження сформульовано коректно, теоретико- методологічна база, методичне забезпечення та проведені дослідження є відповідними для розв'язання поставленої наукової проблеми.

Всі розділи дисертації є логічно структурованими та такими, які ієрархічно підпорядковані, що забезпечило завершеність наукового дослідження. Структура дисертації є чіткою та логічною, що відображає процес дослідження здобувача і дозволяє досягнути поставлену мету та вирішити завдання.

Сформовані в дисертації наукові положення, висновки та пропозиції є достатньо аргументованими як в теоретико-методологічному, так і методичному та практичному плані. Вони базуються на глибокому вивченні, критичному аналізі та узагальненні наукових розробок з проблеми, що розглядається, комплексному, системному аналізі значного масиву емпіричної та економічної інформації. Все це дало підстави автору сформулювати наукові положення, які збагатили економічну науку новими науковими та методичними підходами та застосувати їх у діяльності підприємств різних галузей економіки і промислових підприємств залізничного транспорту, зокрема.

Про ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації свідчить використання широкого кола методів

дослідження при обґрунтуванні теоретичних та практичних рекомендацій, обробці та аналізі інформації, серед яких, варто наголосити на використанні: *аналізу і синтезу* – для дослідження сутності, змісту та особливостей стратегічної взаємодії підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища; *системного підходу* – при формуванні системи економічної безпеки суб'єкта господарювання та обґрунтуванні можливості управління стратегічною взаємодією підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища на системних засадах; *методів теоретичного узагальнення* – для розробки концепції, принципів інвайронментальної безпеки суб'єкта господарювання; *класифікації* – для класифікації складових інвайронментальної безпеки на державному рівні; *методів структурно-логічного та семантичного аналізу* – для уточнення понятійного апарату забезпечення інвайронментальної безпеки підприємства в аспекті управління його стратегічною взаємодією із суб'єктами зовнішнього середовища; *таксономічного аналізу* – для визначення рівня інвайронментальної безпеки підприємства; *методу експертних оцінок* – для розробки науково-методичного інвайронментального підходу щодо раціонального використання природних ресурсів держави; *експертних та статистичних методів, методу аналізу ієрархій та методу декомпозиції* – при розробці методичного підходу до управління інвайронментальною безпекою підприємства в стратегічній перспективі, *графічного* – для наочного подання статистичного матеріалу та схематичного зображення теоретичних і практичних положень дисертації.

Одержані наукові положення, висновки і рекомендації є достовірними, що підтверджується: обґрунтованим використанням теоретичних та методичних напрацювань вітчизняних та зарубіжних авторів щодо управління інвайронментальною безпекою, у тому числі промислових підприємств залізничного транспорту; урахування положень законодавчих та нормативних актів України, що регулюють діяльність промислових підприємств і підприємств залізничного транспорту; публікаціями провідних вітчизняних та зарубіжних вчених; статистичними звітами місцевих органів влади, Державної

служби статистики України; аналітичними матеріалами промислових підприємств ПАТ «Укрзалізниця»; ресурсами Інтернету.

Висновки є логічним завершенням і загальним підсумком здійснених автором досліджень. Зміст дисертації Мащенко М.А. свідчить про достатнє володіння автором методами економічних досліджень. Дисертаційне дослідження насичене ілюстративним та табличним матеріалом, що полегшує сприйняття роботи, а також свідчить про обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, зроблених автором.

Про значний рівень обґрунтованості положень дисертації дозволяють стверджувати нижче зазначені її теоретичні та прикладні розробки, пропозиції та висновки. Найбільш важливі результати дослідження полягають у такому.

Отримані у першому розділі «Теоретичні основи інвайронментальної безпеки в сучасних умовах» висновки та результати є достовірними, що підтверджується проведенням автором науковим узагальненням наукових засад інвайронментальної безпеки та економічної безпеки. Це дозволило визначити, що інвайронментальна безпека – це стан захищеності економіки та навколишнього середовища, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатний до вирішення проблем збалансованого розвитку економіки й поліпшення стану навколишнього середовища, що сприяє розробці й реалізації національних концепцій екологічно стійкого розвитку й механізму його забезпечення (с. 50-54). На основі дослідження показників інвайронментальної безпеки, чинників і критеріїв, які її визначають, автором побудовано взаємозв'язок завдань і пріоритетів інвайронментальної безпеки, що дозволить спрямувати стратегію інвайронментальної безпеки на сталий розвиток, збереження якості життя, сприяння екологічній безпеці, охороні здоров'я та демографічним умовам (с. 55-62). Автором запропоновано визначати інвайронментальну безпеку підприємства як поєднання економічної, екологічної та соціальної складової. Принциповою відмінністю авторського підходу є врахування соціальної складової, яка складається з продовольчої, демографічної, гуманітарної, біологічної та політичної безпеки. Це в сукупності

дозволить визначати пріоритетні напрямки державної політики у сфері забезпечення інвайронментальної безпеки (с. 98-102).

Представляє науковий інтерес запропонований методичний інвайронментальний підхід щодо раціонального використання природних ресурсів, яких складається з п'яти етапів, а саме: моніторинг стану природних ресурсів, аналіз витрат на охорону та раціональне використання природних ресурсів, розробка пріоритетних напрямів природоохоронної діяльності, визначення ефективності впровадження розробки природоохоронної діяльності, прогнозування соціально-еколого-економічного розвитку держави (с. 78-84). Автором запропоновано визначати реалізацію інвайронментальної безпеки підприємства як процес комплексного корінного перетворення організаційно-структурної, фінансово-економічної, виробничо-технічної, інформаційної, управлінської структур, відносин власності господарських суб'єктів з метою забезпечення життєздатності та розвитку підприємства (с. 99-102).

Узагальнення наукових позицій дозволило автору запропонувати у якості первісних оцінок критеріальної оцінки соціальної безпеки у рамках інвайронментальної безпеки використовувати соціальні відносини, соціальну структуру, соціальні конфлікти та десоціалізацію суспільства, яким почергово відповідають такі показники, як рівень безробіття, децильний коефіцієнт, мінімальна заробітна плата й індекс людського розвитку. Це дозволить сформування інтегральний показник соціальної безпеки, який, в свою чергу, буде складовим загального показника інвайронментальної безпеки сумісно з інтегральним показником економічної безпеки та інтегральним показником екологічної безпеки (с. 125-128). Автором визначено, що до принципів раціонального природокористування в рамках інвайронментальної безпеки відносяться: забезпечення суспільного інтересу до ресурсів природи, забезпечення відтворення ресурсів природи і екологічний менеджмент. Виокремлення цих принципів дозволить розробити напрямки оптимального використання природних ресурсів для задоволення виробничих потреб і забезпечення відтворення природного капіталу (с. 136-138).

Таким чином, висновки та результати другого розділу дисертаційної роботи «Методологічні основи інвайронментальної безпеки як цілі концепції сталого розвитку» є достовірними, що підтверджується систематизацією наукових підходів до систематизації соціо-еколого-економічних концепцій і парадигм, поєднання яких дозволило автору сформулювати структурні елементи методологічних засад інвайронментальної безпеки як цілі концепції сталого розвитку.

Спираючись на наукові результати дослідження соціо-еколого-економічних систем, у третьому розділі «Методичні основи розробки та реалізації пріоритетів інвайронментальної безпеки» побудовано механізм забезпечення інвайронментальної безпеки держави, який являє собою систему організаційно-економічних і правових заходів щодо запобігання соціально-еколого-економічним загрозам та містить у собі елементи, вимоги, функції та методи забезпечення інвайронментальної безпеки, а також інвайронментальні інструменти та методи державного регулювання, що дозволяє оптимізувати процес забезпечення інвайронментальної безпеки та сприяє досягненню соціальних, економічних і екологічних цілей сталого розвитку (с. 168-176). На основі процесного підходу автором визначено, що управління інвайронментальною безпекою підприємства визначається як сукупність взаємодіючих процесів, які відбуваються у внутрішньому середовищі підприємства і забезпечують реалізацію поставлених цілей з урахуванням чинників зовнішнього середовища, що дозволяє визначити надійну методологічну основу розуміння взаємозв'язку питань безпеки на рівні підприємства або групи підприємств та розробити підходи до забезпечення працівників підприємства ефективними засобами підтримки інвайронментальної безпеки (с. 178-186). Автором запропоновано концептуальну схему управління соціально-еколого-економічними процесами промислових підприємств у стратегічній перспективі, яка передбачає розробку збалансованої між економічними цілями розвитку підприємства та негативними наслідками від його впливу на навколишнє середовище і суспільство активної

чи пасивної інвайронментальної стратегії у залежності від соціально-еколого-економічних цілей, що дозволить оптимізувати соціально-еколого-економічну політику підприємства (с. 201-206).

У четвертому розділі «Реалізація інвайронментального підходу при визначенні пріоритетів концепції сталого розвитку» автором визначено, що процес побудови системи індикаторів інвайронментальної безпеки промислового підприємства являє собою процес послідовного проходження етапів визначення мети та завдань діагностики стану інвайронментальної безпеки промислового підприємства, підбору й оброблення необхідної інформації та, безпосереднього, формування системи індикаторів інвайронментальної безпеки промислового підприємства, результатом якого є визначення рівня інвайронментальної безпеки промислового підприємства як інтегрального показника, побудованого на основі сукупності соціально-економічних, техніко-технологічних, науково-інноваційних та управлінсько-організаційних індикаторів з обов'язковим врахуванням критеріїв, пов'язаних із зовнішнім і внутрішнім середовищем функціонування підприємства (с. 214-219).

Автором запропоновано визначати рівень інвайронментальної безпеки підприємства за допомогою інтегрального показника, який розраховано за середньо геометричною величиною від інтегральних показників комплексної оцінки її економічної, екологічної та соціальної складових, що, на відміну від існуючих, враховує рівень значущості кожного показника відповідної системи та дозволяє визначити поточний стан інвайронментальної безпеки підприємства (с. 218-228).

На основі узагальнення теоретичних підходів у п'ятому розділі «Державно-приватне партнерство як механізм забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств» запропоновано визначити організаційно-економічну модель функціонування ДПП у сфері забезпечення інвайронментальної безпеки як систему зі зворотнім зв'язком, яка складається з економічної, екологічної та соціальної підсистем та реалізує через

механізм взаємодії з органами державної влади та ринковими інституціями (банківські установи, страхові та консалтингово-інжинірингові компанії) заходи щодо підвищення рівня інвайронментальної безпеки промислових підприємств, а також сприяє розповсюдженню передових досягнень науково-технічного прогресу та ресурсозберігаючих технологій, впровадженню у виробничий процес підприємств раціональних технологій їх організації та провідних зразків технічних засобів, підвищенню кваліфікації кадрів підприємств, впровадженню технологій екологобезпеченого виробництва (с. 284-289). У результаті аналізу теоретичних та прикладних аспектів визначено, що організаційно-економічний механізм державного рівня у рамках ДППі забезпечення інвайронментальної безпеки являє собою систему довгострокового взаємовигідного співробітництва суб'єктів взаємодії (підприємства, ринкові інституції, державні установи) з метою забезпечення інвайронментальної безпеки, а також підготовки висококваліфікованих кадрів, обміну передовими технологіями, розповсюдження провідних зразків техніки та ресурсозберігаючих технологій, що дозволить забезпечити активний економічний розвиток промислових підприємств та підвищення функціональності й якості партнерської взаємодії (с. 289-293).

За сукупністю та рівнем викладення наукових положень дисертаційну роботу Мащенко Марини Анатоліївни можна оцінити як закінчене дослідження з вагомими науковими результатами, які є обґрунтованими та достовірними. Достовірність одержаних результатів підтверджується використанням сучасної методології наукового дослідження. Теоретичні, методологічні, методичні положення характеризуються науковою новизною, а практичні рекомендації - прикладним застосуванням.

3. Наукова новизна, отримана в дисертаційній роботі

Представлена дисертаційна робота Мащенко Марини Анатоліївни відзначається творчим характером та містить результати, що характеризуються

науковою новизною. Вони полягають у такому:

вперше:

- запропоновано організаційно-економічну модель функціонування державно-приватного партнерства у сфері забезпечення інвайронментальної безпеки (с. 285-288), що являє собою систему зі зворотним зв'язком, яка складається з економічної, екологічної та соціальної підсистем та реалізує через механізм взаємодії з органами державної влади та ринковими інституціями (банківські установи, страхові та консалтингово-інжинірингові компанії) заходи щодо підвищення рівня інвайронментальної безпеки промислових підприємств, а також сприяє розповсюдженню передових досягнень науково-технічного прогресу та ресурсозберігаючих технологій, впровадженню у виробничий процес підприємств раціональних технологій їх організації та провідних зразків технічних засобів, підвищенню кваліфікації кадрів підприємств, впровадженню технологій екологобезпечного виробництва;

- розроблено механізм забезпечення інвайронментальної безпеки держави, який ґрунтується на інвайронментальних інструментах і методах державного регулювання, містить у собі елементи, методи, вимоги та функції забезпечення інвайронментальної безпеки (с. 169-175). Він являє собою систему організаційно-економічних і правових заходів щодо запобігання соціально-еколого-економічним загрозам, яка дозволяє оптимізувати процес забезпечення інвайронментальної безпеки та є основою для досягнення соціальних, економічних та екологічних цілей сталого розвитку держави;

- введено в науковий обіг поняття «інвайронментальна безпека» (с. 51-53), яку запропоновано визначати як стан захищеності економіки та навколишнього середовища, який сприятиме збереженню стійкості до внутрішніх і зовнішніх загроз за рахунок використання механізму забезпечення інвайронментальної безпеки, а також вирішенню проблем збалансованого розвитку економіки й поліпшення стану навколишнього середовища, що дозволить обрати пріоритетні напрями національних концепцій соціально-еколого-економічного стійкого розвитку держави;

- побудовано систему управління інвайронментальною безпекою промислових підприємств (с. 179-185), яка являє собою сукупність взаємодіючих процесів, що ґрунтуються на наукових принципах процесного підходу та враховують постійну ефективну взаємодію підприємств, ринкових інституцій, наукових організацій, муніципальних та державних органів у рамках концепції сталого розвитку держави, відбуваються у внутрішньому середовищі підприємства і забезпечують реалізацію поставлених соціально-еколого-економічних цілей з урахуванням чинників зовнішнього середовища. Це дозволить визначити методологічну основу та розробити пріоритетні підходи до забезпечення працівників ефективними засобами підтримки інвайронментальної безпеки, а також сприятиме своєчасній розробці та впровадженню коригуючих інструментів та методів щодо запобігання прояву негативних наслідків сталого розвитку держави та підприємства;

удосконалено:

- на основі дослідження показників інвайронментальної безпеки, чинників і критеріїв, які її визначають, побудовано систему взаємозв'язку завдань і пріоритетів інвайронментальної безпеки, що, на відміну від існуючих, включає оцінку та зіставлення витрат і результатів у природоохоронній сфері в рамках створення єдиної системи екологічного моніторингу (с. 57-61). Це дозволить спрямувати стратегію інвайронментальної безпеки на сталий розвиток, збереження якості життя, сприяння екологічній безпеці, охороні здоров'я та демографічним умовам, а також поглибленню співпраці зі світовою спільнотою у вирішенні екологічних проблем;

- визначення поняття «інвайронментальна безпека підприємства» як поєднання економічної, екологічної та соціальної складової (с. 99-101). Принциповою відмінністю авторського підходу є врахування соціальної складової, яка складається з продовольчої, демографічної, гуманітарної, біологічної та політичної безпеки. Це в сукупності дозволить визначити пріоритетні напрямки державної політики у сфері забезпечення інвайронментальної безпеки;

- систему критеріальної оцінки соціальної безпеки у рамках інвайронментальної безпеки, в якій, на відміну від існуючих, у якості первісних оцінок використовуються соціальні відносини, соціальна структура, соціальні конфлікти та десоціалізація суспільства, яким почергово відповідають такі показники, як рівень безробіття, децильний коефіцієнт, мінімальна заробітна плата й індекс людського розвитку (с. 126-127). Це дозволить сформувати комплексний показник соціальної безпеки, який, в свою чергу, буде складовим загального показника інвайронментальної безпеки сумісно з комплексним показником економічної безпеки та комплексним показником екологічної безпеки;

- процес побудови системи індикаторів інвайронментальної безпеки промислового підприємства, який, на відміну від існуючих, являє собою процес послідовного проходження етапів визначення мети та завдань діагностики стану інвайронментальної безпеки промислового підприємства, підбору й оброблення необхідної інформації та безпосереднього формування системи індикаторів інвайронментальної безпеки промислового підприємства (с. 215-218). Результатом авторського підходу є визначення рівня інвайронментальної безпеки промислового підприємства як інтегрального показника, побудованого на основі сукупності соціально-економічних, техніко-технологічних, науково-інноваційних та управлінсько-організаційних індикаторів з обов'язковим врахуванням критеріїв, пов'язаних із зовнішнім і внутрішнім середовищем функціонування підприємства;

- визначення рівня інвайронментальної безпеки підприємства за допомогою інтегрального показника, який, на відміну від існуючих, розраховано за середньо геометричною величиною від інтегральних показників комплексної оцінки її економічної, екологічної та соціальної складових та враховує рівень значущості кожного показника відповідної системи (с. 218-228). Це дозволить визначити поточний стан інвайронментальної безпеки підприємства;

- науково-методичний інвайронментальний підхід щодо раціонального

використання природних ресурсів держави, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на довгостроковому дослідженні процесу відтворення природних ресурсів України, складається з п'яти взаємопов'язаних етапів та дозволить розробити пріоритетні напрямки природоохоронної діяльності держави, мінімізувати її витрати та підвищити рівень її інноваційного розвитку (с. 79-83), що забезпечить такий стан економіки та навколишнього середовища, який сприятиме стійкому розвитку держави та гармонізує економічну, екологічну та соціальну сфери її господарювання.

- організаційно-економічний механізм державного рівня у рамках державно-приватного партнерства забезпечення інвайронментальної безпеки (с. 289-292), який, на відміну від існуючих, являє собою систему довгострокового взаємовигідного співробітництва суб'єктів взаємодії (підприємства, ринкові інституції, державні установи) з метою забезпечення інвайронментальної безпеки, а також підготовки висококваліфікованих кадрів, обміну передовими технологіями, розповсюдження провідних зразків техніки та ресурсозберігаючих технологій, що дозволить забезпечити активний економічний розвиток промислових підприємств та підвищення функціональності й якості партнерської взаємодії;

дістало подальшого розвитку:

- принципи раціонального природокористування, до яких в рамках інвайронментальної безпеки, на відміну від існуючих, належать такі: забезпечення суспільного інтересу до ресурсів природи, забезпечення відтворення ресурсів природи і екологічний менеджмент (с. 136-138). Виокремлення цих принципів дозволить розробити напрямки оптимального використання природних ресурсів для задоволення виробничих потреб і забезпечення відтворення природного капіталу;

- визначення сутності реалізації інвайронментальної безпеки підприємства, яка, на відміну від існуючих, розглядається як процес комплексного докорінного перетворення організаційно-структурної, фінансово-економічної, виробничо-технічної, інформаційної, управлінської складових і

відносин власності господарських суб'єктів (с. 100-101), що дозволить забезпечити життєздатність та розвиток підприємства;

- концептуальна схема управління соціально-еколого-економічними процесами промислових підприємств у стратегічній перспективі, яка, на відміну від існуючих, передбачає розробку активної чи пасивної інвайронментальної стратегії, збалансованої між економічними цілями розвитку підприємства та негативними наслідками від його впливу на навколишнє середовище й суспільство в залежності від соціально-еколого-економічних цілей (с. 202-205). Це дозволить оптимізувати соціально-еколого-економічну політику підприємства.

4. Практичне значення отриманих результатів дослідження.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що використання концептуальних положень, науково-методичних і практичних рекомендацій, обґрунтованих в дисертації, щодо забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств сприятиме підвищенню ефективності діяльності та конкурентоспроможності галузі.

Результати дисертаційного дослідження отримали практичне застосування. Зокрема, концептуальна схема управління соціально-еколого-економічними процесами промислових підприємств у стратегічній перспективі реалізована в діяльності філії «Панютинський вагоноремонтний завод» АТ «Українська залізниця» (акт впровадження №01-06/1962 від 11.04.2019 р.), рекомендації щодо системи управління інвайронментальною безпекою – у діяльності ТОВ «Покровська садиба» (акт впровадження №138 від 15.03.2018 р.), рекомендації щодо визначення рівня інвайронментальної безпеки підприємства – ТОВ «Завод високовольтної апаратури» (акт впровадження №115 від 9.08.2017 р.); організаційно-економічний механізм державного рівня в рамках державно-приватного партнерства забезпечення інвайронментальної безпеки – у діяльності ТОВ «ТПК «Енергія» (акт

впровадження №15 від 19.11.2018 р.), організаційно-економічна модель функціонування державно-приватного партнерства у сфері забезпечення інвайронментальної безпеки – у діяльності Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації (акт впровадження №197/01 від 21.03.2019 р.), система управління інвайронментальною безпекою – у діяльності виробничого підрозділу «Локомотивне депо Куп'янськ» регіональної філії «Південна залізниця» АТ «Укрзалізниця» (акт впровадження №313-22А/2019 від 16.04.2019 р.).

Окремі положення дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Українського державного університету залізничного транспорту при викладанні дисциплін «Економіка підприємства», «Конкурентоспроможність підприємства», «Стратегічне управління підприємством», «Конкурентна стратегія підприємств», «Економічне управління підприємством», «Економіка праці та соціально-трудові відносини»; при виконанні випускних кваліфікаційних робіт магістрів (довідка від 12.02.2019 р.).

Зареєстровано авторське право на науково-практичні твори «Методичний підхід до визначення комплексного показника інвайронментальної безпеки промислового підприємства» (свідоцтво №86857 від 15.03.2019 р.); «Аналіз підходів оцінювання інвайронментальної безпеки підприємств» (свідоцтво №86858 від 15.03.2019 р.); «Теоретико-методологічні підходи до структурної трансформації національних економічних систем» (свідоцтво №86856 від 15.03.2019 р.).

5. Оцінка повноти викладення дослідження в опублікованих роботах

Теоретичні положення та методичні рекомендації, викладені в дисертації, висвітлено в опублікованих за темою дослідження наукових працях. Основні положення й висновки дисертаційної роботи викладено в 54 наукових працях, серед яких 1 одноосібна монографія, 4 колективних монографії, 30 статей у

наукових фахових виданнях (з них 25, що входять до наукометричних баз даних), 1 – в інших виданнях; 18 – матеріали і тези доповідей на науково-практичних конференціях. Загальний обсяг наукових праць становить 48,5 друк. арк., з них особисто автору належать 44,25 друк. арк. Автореферат розкриває основні положення дисертаційної роботи і відповідає її змісту та структурі. Текст автореферату не містить положень, які не знайшли відображення в дисертації.

6. Структура та зміст дисертаційної роботи

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 511 сторінок, у т. ч. основний текст займає 369 сторінок. Матеріали дисертації проілюстровано 58 рисунками, 31 таблицею та містять 12 додатків. Список використаних джерел налічує 326 найменувань.

Робота за обсягом та оформленням відповідає вимогам, що висуваються до докторських дисертацій економічного профілю. Логіка дисертаційного дослідження підпорядкована окресленим меті та завданням, визначає структуру роботи. Структура дисертаційної роботи узгоджена з назвою, метою та завданнями дослідження. Оформлення дисертації та автореферату Мащенко М.А. відповідає чинним вимогам, наукові положення викладено конкретно, логічно, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах авторських досліджень проблеми. Текст викладено чітко, грамотно, виразно, чіткою науковою мовою.

7. Дискусійні положення та зауваження до роботи

Засвідчуючи високий рівень теоретичних та прикладних досліджень, виконаних у дисертаційній роботі, необхідно звернути увагу на недоліки та дискусійні питання, які містяться в тексті дисертації. Основні з них зводяться

до такого:

1. У роботі автор в рамках дослідження основних пріоритетів державної економічної, екологічної та соціальної політики робить висновок про взаємозв'язок завдань та пріоритетів інвайронментальної безпеки (с. 57-61), проте не зазначає, за яким принципом, методом, підходом було встановлено відповідність завдань і пріоритетів забезпечення інвайронментальної безпеки.

2. На рис. 1.6 (с. 68) автором запропоновано визначення структурних елементів інвайронментальної безпеки держави, а саме їх об'єкти та суб'єкти. Разом з тим слід зазначити, що об'єкти інвайронментальної безпеки, на нашу думку, більшою мірою відображають екологічну складову інвайронментальної безпеки, соціальна ж і економічна складові не знайшли значного відображення на рисунку. Доречнішим було б розкрити всі складові інвайронментальної безпеки, оскільки вона комплексно характеризує соціально-еколого-економічні процеси держави.

3. Автором запропоновано визначення сутності реалізації інвайронментальної безпеки підприємства (с. 101 дисертації та с. 13 автореферату), однак не розкривається сутність процесів радикальної трансформації процесів власності, на яких ґрунтується безпосередня реалізація інвайронментальної безпеки підприємства, втім автор не рівномірно її розкриває, не наводить змістове наповнення інформаційних та фінансових потоків при вказаних процесах.

4. Приведені автором на с. 107-112 у таблицях 2.1-2.9 порогові значення стану макроекономічної, фінансової, зовнішньоекономічної, інвестиційної, науково-технічної, енергетичної, демографічної, продовольчої та виробничої безпеки носить інформативний характер і у подальшу дослідженні не використовується. Тим більше автор сама зазначає, що джерелом походження цих індикаторів є методичні рекомендації щодо визначення рівня економічної безпеки України з посиланням на відповідне джерело за списком літератури. Тож, на нашу думку, ця інформація більш органічно виглядала б у додатках до роботи. Також зосталось поза увагою прогнозування самих показників і їхніх

наслідків в динаміці, що не дозволяє оцінити перспективи відповідних економічних, фінансових, виробничих відносин.

5. На рисунку 2.5 (с. 127 дисертаційного дослідження) та рисунку 6 (с. 15 автореферату) автором запропоновано показники критеріальної оцінки соціальної складової інвайронментальної безпеки. У роботі автор розкриває необхідність, актуальність та доцільність саме критеріальної оцінки соціальної безпеки як складової інвайронментальної безпеки, проте потребує пояснення використання децільного коефіцієнту як показника соціальної структури, що не дає можливість розробити шляхи її удосконалення. Робота виграла б, якщо здобувач більше розгорнув характеристики як стимуляторів та де стимуляторів щодо забезпечення інвайронментальної безпеки.

6. У дисертаційному дослідженні автором запропоновано взаємозв'язок елементів забезпечення інвайронментальної безпеки держави (рис. 3.1, с. 158). На нашу думку, потребує пояснення відмінність об'єктів і суб'єктів інвайронментальної безпеки на державному рівні, що наведені на зазначеному рисунку, від їх же на рисунку 1.6, також автор не обґрунтовує їх поєднання в єдине ціле та просторове положення, що не дозволяє встановити взаємозалежність та взаємну обумовленість окремих елементів. (с. 68).

7. На рис. 4.2 (с. 216 дисертації) та на рис. 12 (с. 24 автореферату) автором запропоновано процес розробки системи індикаторів інвайронментальної безпеки промислового підприємства у залежності від мети та поточного стану його інвайронментальної безпеки. На нашу думку, потребує пояснення, чому автор вирішив розробляти власні індикатори, а не використовує прописані в методичних рекомендаціях щодо визначення рівня економічної безпеки, про які мова йшла у попередньому розділі. З нашої точки зору, доцільно було сформалізувати власні етапи та навести більш чітку структурування авторського підходу.

8. Потребує уточнення й обґрунтування вибору коефіцієнтів комплексних показників оцінки економічної, екологічної та соціальної складової у методичному підході до визначення рівня інвайронментальної безпеки

промислового підприємства, крім того, відсутній відповідний алгоритм, що не дозволяє його вбудувати в існуючу систему управління ресурсами (с. 218-228).

9. На с. 293 дисертаційного дослідження автором запропоновано методичний підхід до визначення ефективності державно-приватного партнерства у сфері забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств. Автором визначено оціночні показники, розроблено методику їх розрахунку та встановлено критичні порогові значення, разом з тим поза увагою залишились особливості та характерні риси забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств.

Зазначені зауваження не знижують високого наукового рівня дисертаційної роботи Мащенко Марини Анатоліївни.

8. Загальний висновок до дисертаційної роботи та відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Мащенко Марини Анатоліївни «Теоретико-методологічні основи забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств залізничного транспорту» являє собою закінчене, самостійне дослідження, що виконане на актуальну тему, на високому теоретичному і методологічному рівні, містить низку положень, що відрізняються науковою новизною. Наведені наукові результати дозволяють кваліфікувати роботу Мащенко М.А. як вирішення важливої науково-прикладної проблеми – проблему розроблення теоретико-методичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств залізничного транспорту. Отримані автором результати є достовірними, висновки і пропозиції обґрунтовані, мають практичну і теоретичну цінність.

Дисертація є самостійно виконаною завершеною науковою роботою, її мета досягнута. Отримані результати характеризуються науковою новизною та мають практичну цінність.

У цілому дисертація на тему «*Теоретико-методологічні основи забезпечення інвайронментальної безпеки промислових підприємств залізничного транспорту*» відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567) та іншим нормативним вимогам, які висуваються до докторських дисертаційних робіт, а її автор Мащенко Марина Анатоліївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент
завідувач кафедри
економіки повітряного транспорту
Національного авіаційного університету
доктор економічних наук, професор

О.В. Ареф'єва

Відбути отримано
спеціалізованою вченою
радою № 64.820.05
«12» жовтня 2018 р.
Учений секретар
Чорнобровка І.В.